

התמונה שנתגלתה לעתונאים מהסכרי הי צנזור היתה שונה לחלוטין: במשך השנה האחרונה נפסלו להצגה בישראל לא פחות מ-27 סרטים. כלומר, יותר מאחד מכל עשרה סרטים חדשים שהגיעו לארץ היו מותרים בראייה רק לחברי המועצת הצנזורית. קפדנות קטנונית כזאת היא ללא תקדים בארץ דימוי קרטיית.

הוליבורד

מזל של שחקנית

אין לשער כי פני אדוארדו (23) תהיה אי פעם שהקנית גדולה, אף על פי שלמולה יש לה כמה וכמה מעלות שחובב נשים יפות אינו יכל לזלזל בהן. מעלות אלו הביאו אור תה להוליבורד, וזכו אותה במספר תפקידים בסרטים ממדרגה שלישית ורביעית, בהם נדרשה רק להבליט את בליטותיה, לא לשחק. לפני שבועיים שחק המלל טוב לפני. היא נסעה לבלות חופשה בלאס וגאס, עיר משי חקי הגורל אשר במערב הארצות-הברית. לילה אחד ליד שולחן המשחקים הכניס לה סכום של עשרת אלפים דולאר. צלמים זריי זיב, אשר היו במקום, הנציחו את המאורע, שלחו את התמונות לעתונים בכל רחבי המדינה.

כאשר חזרה להוליבורד הגישו לה כמה בע"ל הנויות בהן קנתה, בהקפה, מספר גדול של שמלות ותכשיטים, דרישות לפרוע את החוב. השיבה פני: "אין לי כסף". בעלי התנויות לא התביישו, שאלו: "מה בדבר עשרת האלפים?"

הצלמים לא היו הסברה של השחקנית היה פשוטה: כלילה שלאחר הזכייה הגדולה, שחקה טוב, הפסידה את הסכום הזה

שחקנית הוליבורדית אדוארדו "אין לי כסף!"

ועוד אלפים דולאר. הפעם לא היו הצלמים במקום.

בעלי החוב היו מוכנים לקבל את ההסבר, לחכות עוד קצת לתשלומים, אולם עתונאים הוליבורדיים הכריזו כי כל העניין לא היה אלא תכסיס פרסומי שמטרתו להחזיר את תמונתה של פני ואת שם הקאזינו בלאס וגאס למיליוני גליונות עתונים במדינה. פני לא הפסידה את הסכום שבו זכתה, כביכול, כי אחתה איתנה אותו לבעל המשחקים, לאחר המשחק שביימו ביניהם.

פני נעלבה מאד, כנתה את הידיעה "עליה שפלה", איימה כי תתבע את העתונאים לדין. בינתים: פרסומת נוספת.

צנזורה

הצבועים האריות

הצנזורים הראשונים היו, ברפובליקה הי רומאית העתיקה, פקידים גבוהים שתפקידם היה: עריכת מפקדי האוכלוסיה, הנהלת חשבונות המדינה ופיקוח על המוסר הציבורי. כאשר נפלה הממלכה הרומאית, לא נפל איתה הצנזור. בכל מקום ובכל תקופה בהם שיגשו אמנות או ספרות, היה הוא, בדומה למבקר, הצבוע הגדול מטורפו של הארייה האמן.

אכן, במרוצת הדורות איבד הצנזור שנים מתפקידיו ונותר לו אחד בלבד: ההשגחה על המוסר. אולם הוא ביצע אותו כמעט תמיד בלהיטות משולשת, בדייקנות של מגי הל חשבונות ומתוך גישה פנקסנית. יצירות אמנות וספרות בעלות ערך-עולם נפלו קר בן לצנזור משום שלא עלו בד בבד עם מושגיו, כפי שהתבטאו בספרות היבשות אשר בפנקסי החשבונות שלו.

כך נפסלו, בין היתר: רוחות לאיבוס, מחוות משל שו ואוסקר ואלד, ובתקופה מאוחרת יותר: מחוות משל ליליאן הלמאן וסארטר וספרים רבים. זאת בארצות הלייב וליות. ברוסיה (הצארית והמוצעתית) ובארצות רבות אחרות, מספר יצירות האמנות הגדולות והאסורות הוא עצום ורב.

ערוה מותרת בארץ-ישראל היתה קיימת צנזורה מאמצע שנות העשרים. היא היתה מושתתת על חוק אנגלי והיתה ליברלית מאד, הקפידה רק על כך שסרטים ומחזות הפוגעים ברגשות דתיים לא יוצגו באזורים מסויימים בארץ. כך, דרך משל, נאסרה הצגת עבדול הארוך באזורים מושלמים והאופירה היהודית, הפוגעת בכיכול בקאתולים, לא הורשתה בהצגה בירושלים. לעתים רחוקות היו נאסרים סרטים להצגה בארץ כולה. כי קרנבל בפלאנדריה, משום שבו נראה כומר קאתולי שטוף זימה.

תמונות ערוה, כמו בסרטים אגם הנשים ואקסטרה, לא זיעזעו את הצנזורים הבריטים. לעומתם, נבחרו מגוף האדם הצנזורים הבריטים, ראלים, שמונו עם קום המדינה ואשר ירשו את מקומות הבריטים, אבל לא את גמישור תם.

האגרופים הכבדים של הצנזורה הישראלית החלו יורדים על ראשי מפזי הסרטים, מגי הלי תיאטרונים והקהל, במהלומות כבדות ביותר בעת שלטונו של פקיד משרד הפנים יעקב אברוי במועצה לבקורת. הוא ואנשיו החלו פוסלים סרטים ומחזות על ימין ועל שמאל, בצאתם מן ההשקפה שהללו מרבים כשעיים מינייגים, ואחרים, בייחוד בקרב העור לים מעדות המזרח. כדי להציל את המסכנים האלה מהשפעת סרטים ומחזות זועה, היו מוכנים אנשי הצנזורה לחזות בכל סרט שעורר את חשדם; רק הודות לאפיים המוצק, יש לשער, או לגילם המופלג, לא יצאו הצנזורים עצמם לתרבות רעה.

השקפת הצנזורה בקשר לערוה וארוטיקה היא, כי הם הם מהווים גרוי מיני ועל כן הם אסורים. פיתוח השקפה זו בדרך ההגיון יביא למסקנה שאברי המין הם מום גורא שעל האדם לשאת אותו על גופו מאין יכיר לת לסלקו על ידי ניתוח פלסטי. כי הפעילות המינית, כמו הצחוק, היא תופעה אנושית טבעית, זוהי עובדה שהצנזורה טרם הכירה בה.

אחד מעשרה. בשנים האחרונות פסל הצנזור הישראלי מספר גדול של סרטים ומחזות, בהם יצירות מופת, ופקדו על קר צוצים במספר גדול מזה בהרבה של סרטים, מבלי שהערה על כך ניתנה, כמו שניה נהגו בתקופת המנדט, על הרשיון המוקדן על הבר בתחילת הסרט.

את פעילותו עוטף הצנזור במעטה של סודיות ושמות הסרטים הנפסלים אינם מתפרסמים כלל. אף על פי כן מתגלות לעתים כמה עובדות, גורמות לרעש. כמו קיצוץ תמונת ערוה בדיטה בת אדם (העולם הזה 806, 802). אולם הצנזור לא התפעל מן הרעש הציבורי. התפאר אברוי: "אנו איננו נכנעים לשום לחץ".

לפני שבועות מספר סולק אברוי מתפקידו זה, ובמקומו נתמנה פקיד אחר של משרד הפנים שמואל ב. ישעיה. במטרה לבטל חלק מן הלחץ, הנמין אליו לירושלים את מבקרי הסרטים, ניסה להסביר להם כי הצנזורה בישראל היא ליברלית.

* אברוי טעה. הצנזורה אינה נכנעת ללחץ הבא מלמטה, כמו במקרה ירטה בת אדם, נכנעה במקרה אחר ללחץ שבא מלמעלה. המטרה: לאחר שנפסל המחזה הפרוצה הי צייתנית, הפעיל תיאטרון ההסתדרות אהל לחץ על הצנזורה שהתירה את הצגתו בשם אחר: הנערה והכוש.

יש להאמין בטוב ולא ברע

בעונה שחלפה, — זיאן דארק בקאמרי וזעקי ארץ אהובה בהבימה, — קהל כזה ראוי למאמץ רב מצד התיאטרון בדרך לטוב.

צריך להאמין בטוב... אולם — והאי מנת-טוב מחייב ובתרת-טוב! — שלמות הבימוי (יוליוס גלר) של הצגת זעקי, רצינות המשחק (מסקין וחבריו), הנוי-של תועלת בתפארה (יוסף קארל) — שלשה אלה, באיחודם ההרמוני, נתנו את התוצאות, שמן הרין כי תלמדנה לקח. בהצגה זו הוכח פעם נוספת, מה רב ערכו של ה"איך" באמנות: ה"איך" העלה פה את ה"מה" והצילו מסכנת הגלישה כלפי מטה. וההצלחה בקהל הוכיחה, כי יש מקום לטוב ואין צורך ברע.

ואשר ל"נקודה היהודית", שרבו טוב הקופצים עליה בומבנו, דובני, כי בהצגת זעקי ארץ אהובה יש אפילו יותר מזה... יש נקודה ישראלית!

בעיית ההפליה בין אדם לאדם קיימת אצלנו, וכדאי לכוון משהו מן הזעקה שב"הצגה זו אל אזני עצמנו.

העובדה שהבעייה אצלנו — כן, בעיית ההפליה בין אדם לאדם! — יסודה פסי-כולוגי, בעיקר, ולא אידיאולוגי (לפי שעה), אינה ערובה לביטוח מפני הסכנת הפז-ליטיות והסוציאליות שהן כרוכות בה, כל עוד היא

יש נקודה ישראלית! בעיית ההפליה בין אדם לאדם קיימת אצלנו, וכדאי לכוון משהו מן הזעקה שבהצגה זו אל אזני עצמנו.

העובדה שהבעייה אצלנו — כן, בעיית ההפליה בין אדם לאדם! — יסודה פסי-כולוגי, בעיקר, ולא אידיאולוגי (לפי שעה), אינה ערובה לביטוח מפני הסכנת הפז-ליטיות והסוציאליות שהן כרוכות בה, כל עוד היא קיימת.

ובנקודה זו דוקא יש לזכור שפסוקו של הכומר סטיבן: "צריך להאמין בטוב ולא ברע" נתבדה לגבי ענינו הוא...

והאמנת-טוב מחייב ועשיית-את-הטוב! המקהלה שה — בטעם ובכוח — יר האנסכורג, ואוני קלטה שמות של מקו מות קרובים הרבה יותר...

צעירי ישראל מדברים גלים! היכן? היכן?

— היכן? — — ביומן "כרמל" וכל העניין הוא צילום — מצילומי "כרמל", כמובן... של סירה ובה קבוצת תלמידי בית הספר הימי, קבוצה שיצאה ללמוד את מלאכת הדיג.

צילום זה מלווה ליווי פאתטי ביותר מפי הקריין המכריז ומודיע שצעירי ישראל יצאו להדביר גלים!

זה היה הליווי הקרייני בסיומן קריאה! ואילו סימן-השאלה בא בתחילת היומן: "היכן? היכן? הצילום הראה כמה חיילים על ציודם ונשקם מנסים לעבור ממקום למקום והקול קורא: חיילי יש-ראל — במשולטים — במלחמה — היכן? היכן?"

לו ידעתי מי הוא הקריין של "כרמל" הייתי מומין אותו לקולנוע (על כרטיס של שוק שחור, כמובן) והיה רואה כמוני שכתוב מפורש "עתודות" והיה חוסך לעצמו צער ויאוש, כמעט, שכן לא ידע "היכן, היכן?" וכמו כן היה רואה שהים לא היה "גלי" ביותר והיה מונע מצעירי ישראל את היתרה "להד-ביר..."

פסוק זה של נחמה, — צריך להאמין בטוב ולא ברע, — שהכומר הכושני סטיבן (מסקין) אימר לאשתו (בת-עמי) בהצגת "זעקי ארץ אהובה" מתבדה אמנם, לי-עצרו של הצופה, לגבי העניין שלהם, לגבי גורלו של בנם אבשלום (בוכמן) באוהה הצגה, אבל היא מהאמת, לשמתתו של המבקר, לגבי העניין בכללו, עניין התיאטרון והבימה.

המעשה בניסן עירר הרבה מחשבות עוגמות, ולא כל כך ה"מעשה" כשלעצמו — "אין מקשיין על מעשה ב... — אלא בעיקר העשייה שמסביב לאותו "מעשה". המחשבה נתעגמה: האמנם טוב הוא ה"מעשה", כדעת עושי, וכיוון שאמרו כי דעת הקהל נוחה ממנו, חזרה שוב המחשבה ונתעגמה: האמנם זה פרי חיי נוכח של התיאטרון בעל ההישגים ובעל המסורת, שקהלו ישמה על "צירי-בירי-בום" כעל אמנות תיאטרונית ראויה לי-שמה?

והנקודה היהודית" שב-אחתו מעשה בניסן הוסיפה לבלבול-מוח על עגמת-לב. מי שהעיוותיה ועיוותיה של חברה "קבצונון את הונגרימן" לא נראו בעיניו, הוחשד ב"שגאת ישראל"... ב"אנטי-שמיות" "כנעניות", רחמנא ליצילן.

מיהרה ובאה הצגת זעקי ארץ אהובה — באה, נאיתה וכבשה — והוכיחה שלא לחינם נאמר: ואף על פי כן...

צריך להאמין בטוב ולא ברע — אומר סטיבן-מסקין, ואנו מאמינים.

השבוע אמר זאת בפעם הששים ואולם הבימה מלא עד אפס מקום כבערב הא-מירה הראשונה, בהצגת הבכורה.

ופירוש האמירה הוא:

צריך להאמין בטוב שבאמנות ולא ברע שבה:

צריך להאמין בטיאטרון הטוב.

(ואפשר צריך להוסיף: צריך להאמין בכוחה הטובה של ה-מבקר).

והצגת זעקי ארץ אהובה — המושכת לאולם הבימה קהל רב מדי ערב בערב, ואין ספק כי תוסף ותמשכהו עוד ימים רבים — פירושה: נצחון התיאטרון הי-טוב; ליתר דיוק: נצחון הטוב שב-תיאטרון.

כי הצגה זו הגה תיאטרון טוב. אם כי המחזה רע...

אכן ואכן!

המחזה, עיבודו של הסיפור מאת אלן פיסון בידי המחזאי (המהולל) מקסוול אנדרסון, עושה הכל כדי לצמצם את דחבה של הבעייה, בעיית ההפליה בין אדם לאדם. ולהשטיח ככל האפשר את עמקה. המחזה מעביר את נקודת כבדו של הטראגי לשטח הפלילי... הסוציאלי-מטשטש בקרימינאלי. יתר על כן, המחזה עושה הכל למען אחר... את הבעייה, בעיית ההפליה בין אדם לאדם, ולהבליע את היסוד הפוליטי ביסוד ג'אוגראפי... ויהאנסכורג!

באה הצגת "הבימה" — הצגת הבמאי יוליוס גלר — והוציאה את המחזה מידי עצמו, ובראשו-זכראשוניותו של אה-רון מסקין החזירה לבעייה את רחבה ואת עומקה. באתמוספירה שנוצרה בהצגת הבימה — ועוורים על יד מסקין כל שותפיו למשחק, עם בוכמן ופנינה פרח בקירובתית, — מרגיש הצופה כטראגי-גיות הגדולה שבחיי אנוש בעולם, המפי-לה בין אדם לאדם.

והמקהלה מרגישה את הכללי, המשו-תף, שבטראגדיה.

ההצלחה של הצגה זו, שעברה את מבחן מחצית המאה, כאמור, היתה גם מבחן נאה לקהל שלנו.

קהל המחיל לתיאטרוננו בעונה אחת שחי הצלחות כפי שעשה זאת קהלנו

צ. ג. אלמין

